

Vsak je sebi najbližji – ali res?

Erika Kržišnik

Drugi – drugačni

SSKJ

- *drug -a -o*

1. ki **ni tisti, na katerega se misli**, iz katerega se izhaja
2. ki v kaki skupini ali celoti obstaja poleg navedenega in **se od tega razlikuje**
3. ki **ni domač, [je] tuj**

- *drugačen*

1. ki se po lastnostih **razlikuje od** določenega
ki **ni tak kot navadno**, ampak spremenjen

Etimološko

drug 'alter' (*drugi, drugič, drugje, drugam, drugod, drugačen, predrugčiti*)

Pslovan. *drugъ 'drug, ne ta' < 'tovariš, prijatelj, sopotnik'

(čigav) pravi jaz : (čigav) drugi jaz

NI V SLOVARJIH

SSKJ 'duševno soroden, bližnji človek'

- *Kdo sem, kateri je **moj pravi jaz**: tisti, ki odgovori, ali tisti, ki se umakne?*
  - *Mickie je moj prijatelj, moj kolega, **moj drugi jaz**, moj zaporniški tovariš.*
  - *Moj prijatelj, soigralec, somišljenik, **moj drugi jaz**.*
- TODA!!!**
- *"Mislila sem, da sem te stvari že premagala, potem pa so me spet dohitele," je nadaljevala s težavo. "Kot da se **moj drugi jaz** poigrava z mano.,,"*
  - *Tolažim se, da nisem osamljena, dokler me ne premaga jok. Napade me **moj drugi jaz** in mi dopoveduje, da sem samo človek, in bojevati se proti instinktu bi bilo prav tako neumno kot prenehati jesti.*

SKLEP: Človek ima veliko „jazov“.

Vsak je sebi najbližji

- ‘vsak človek najprej poskrbi zase’

→ človek je po naravi sebičen?

Pregovorne večne resnice.

Človek **sebe doživlja kot drugega, drugačnega** –
prostorska razmerja iz zunanjega sveta prenesena na
notranji svet: *jaz (kdo: jaz, ti ... = subjekt) in sebe*

***Kdo** (jaz, ti, on ...) je pri **sebi**,*

*kdo gre (globoko) vase [< v sebe!], se zapre vase, zapre
svoje srce;*

*kdo ni (čisto) pri sebi, je (ves, čisto, popolnoma) iz sebe, bi
najraje iz kože skočil*

„JAZ/kdo in SEBE“

Povratnostne prvine v slovenščini

navezovanje – antecedent/naveznica – anaforična prвина

Toporišič (SS 2000, 308 in 342):

- Povratni osebni zaimек: „Uporablja se namesto osebnega, kadar sta osebek in določilo isto.“ *Ti se le zase brigaj. [<za sebe]*
- Povratni svojilni zaimек: “[...] izraža lastnino osebkа“. *Jaz imam svoje opravilo, ti svoje, Jure pa svoje.*

Preprosto? Ne, pomanjkljivo opisano.

Posebnosti – obnašanje povratnostnih prvin v stalnih zvezah

J. Orešnik, *Udeleženske vloge v slovenščini*, 1992, str. 101:

Janez(1) je dal knjigo(2) na svoje(2) mesto.

< dati, spraviti kaj na **svoje** mesto 'pospraviti kaj'

Janez je spravil Micko k sebi

1. *Janez(1) je spravil Micko(2) k sebi(1) = J. je povzročil/dosegel, da je Micka prišla k njemu (domov)*

2. *Janez(1) je spravil Micko(2) k sebi(2)*

= J. je povzročil/poskrbel, da je M. prišla k zavesti

=J. je povzročil, da je začela M. zbrano, pravilno razmišljati

In če Micka ne potrebuje Janeza, da bi jo spravil k sebi?

→ *Micka se (sama) spravi k sebi.*

= *kdo1 spraviti sebe1 k sebi1*

Navezovanje po pravilih,
toda osebnost (Micke) je „raztrojena“.

Frazeološko gradivo kot pripomoček v psihoanalizi.
Frazeološko gradivo kot predmet raziskovanja v kognitivnem jezikoslovju. Frazemi kot konceptualne metafore (metafora : metaforični jezikovni izraz).

Preslikava (Lakoff: *Sorry, I'm not myself today*, 1996)

- *If I were you, I'd hate me* – Če bi jaz bil ti, bi [jaz] *me* sovražil
- *If I were you, I'd hate myself* – Če bi jaz bil ti, bi [jaz] *se(be)* sovražil

Anketiranje neprepričljivo za slovenščino.

Frazeologija zelo prepričljiva:

Če bi bil *jaz na tvojem mestu/v tvoji koži*, bi *jaz* sebe sovražil
= če bi *jaz* s svojo *subjektivno presojo, voljo* ... imel *tvojo funkcijo* // bil
v tvojem telesu, bi tak *hipotetični jaz* ...

Hipotetični subjekt = antecedent *jaz* + antecedent *ti*

metaforična preslikava

razmerje med osebnostmi → razmerje v osebnosti

= **metafora razdeljene osebnosti**

kdo je pri kom → *kdo je pri sebi*

HIPOTETIČNI JAZ = RAZCEPLJENI JAZ = SUBJEKT + SEBE(SELF)

Konceptualna analiza notranjega življenja osebnosti – temeljne karakteristike

Gl. str. 23, 1–4 – stalnica: prostorska relacija med
SUBJEKTOM in SEBE.

- SUBJEKT in en sam SEBE sta prostorsko razporejena tako, da ima SUBJEKT moč nad SEBE.
- Prostorski položaj SUBJEKTA je v istem delu prostora, kot je SEBE.
- SUBJEKT je ali znotraj SEBE ali neposredno nad SEBE ali v posesti SEBE.

Frazeološko izražena metafora razdeljene osebnosti (prostorske relacije)

Ustrezna prostorska relacija med SUBJEKTOM in SEBE:

- prostorska **bližina**:

vsak je sebi najbližji 'vsak najprej poskrbi zase',

biti pri sebi 1. 'biti pri zavesti', 2. 'pravilno, trezno razmišljati' – *priti k sebi* – *spraviti se k sebi*;

vzeti se skupaj 'začeti pravilno, trezno, preudarno razmišljati'

- **SUBJEKT je v SEBE**:

iti (globoko) vase 'razmišljati/razmisliti o svojih duševnih stvareh, značaju, morali, etiki'; *zbrano razmišljati/razmisliti*,

poglobiti/potopiti/zatopiti se vase;

zlesti/zgrbiti se vase 'biti zelo potrť'

- »**utelešenje**« »sebe«:

biti v (kakšni: dobri, slabi) koži = *počutiti se [kako: dobro, slabo] v svoji koži* 'počutiti se zdravega, bolnega; počutiti se dobro, slabo'

Neustrezna prostorska relacija med SUBJEKTOM in SEBE:

- prostorska **ločenost** SUBJEKTA in SEBE:

biti (ves, čisto, popolnoma ...) iz sebe, (čisto) ven pasti, biti avt/out; [biti razsut, raztresen] 'biti v skrajnem psihičnem stanju'

- **SEBE je v SUBJEKTU:**

poln samega sebe 'samoljuben, domišljav'

- »**utelešenje**« SEBE:

skočiti iz kože, 'biti zelo besen' Da bi iz kože skočil!

Interpretacija gradiva

1. „Utelešenje“ – *biti iz sebe = skočiti iz kože* – zamenjava SEBE s somatizmom; povratni svoj. zaimek ni vedno ekspliciran (POSEBNOST /Orešnik 1992, 99/: neekspliciranost anaforičnih povratnih zaimkov ob Sam in SamBZ, ki poimenujejo neodtujljivo lastnino osebe, izražene v naveznici – gl. op. 11).
2. *pasti ven < ? pasti ven (iz sebe) + biti avt (sleng!)*
3. Večpomenskost: fizično > psihično stanje; nezamejenost psihičnih stanj kot pojmovnih in pomenskih kategorij (prim. *biti iz sebe od česa*).
4. Prekrivnost med ustrezno/neustrezno prostorsko relacijo SUBJEKTA+SEBE in s frazemom izraženim (za človeka pozitivnim/negativnim) pomenom ??? **Načelno DA.**

TODA

skočiti iz kože

SSKJ: *od jeze, veselja bi iz kože skočil* 'zelo sem jezen, vesel'

Gigafida: 98-krat 'biti zelo jezen, besen, razburjen, razdražen, histeričen'

biti (ves, čisto, popolnoma) iz sebe

SSKJ: (*se, ves*) 'biti zmeden, prestrašen'; (prim. *motiti*)

Gigafida: pomen neg. + poz. psihičnega stanja.

Stanje v Gigafidi *biti (ves, čisto, popolnoma) iz sebe od česa*

197-krat (+): veselje, navdušenje, radost, zadovoljstvo ...

17-krat (+/-): presenečenje, vzemirjenje, želje, čudenje ...

93-krat (-): skrbi, besa, jeze, razburjenja, ogorčenja, žalosti ...

Frazem ne poimenuje več vrste psihičnega stanja, temveč le še njegovo intenziteto. Ekstremnost je tista, ki je pojmovana kot za človeka psihično in fizično negativna.

Kdaj je torej človek samemu sebi drugi?

1. V stanju samorefleksije (pogled od zunaj).
2. V stanju šoka (ekstremna psihična stanja).